

Evropské sociální právo

zimní semestr 2025

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

JUDr. Michal Vítek, Ph.D.

Odborný asistent, ÚVSSP

michal.vitek@fvp.slu.cz

Podmínky absolvování předmětu

Absolutorium: 80 kvalifikačních bodů

Body je možné získat:

- a) Aktivní účastí v rozsahu max. 10 bodů: formou vypracování eseje anebo prezentací na zvolené téma
- b) Písemným testem z předmětu max. 100 bodů

Doporučená literatura:

- Monografie (zejména Wolters Kluwer: Koldinská)
 - www.epravo.cz, www.pravniprostor.cz
-

1. Východiska sociálních práv v EU
 2. Struktura právní úpravy EU v sociální oblasti
 3. Sociální práva a jejich zakotvení v mezinárodním právu
 4. Financování ochrany sociálních práv v EU
 5. Zvláštní část - oblasti ochrany ESP – problematika diskriminace:
 - 7.1. Zákaz diskriminace na základě pohlaví a rovnost
 - 7.2. Zákaz diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství a rodičovství
 - 7.3. Diskriminace na základě věku
 - 7.4. Diskriminace z důvodu rasy anebo etnického původu
 - 7.5. Diskriminace z důvodu náboženského vyznání
-

1) Historická východiska sociálních práv v EU, paradox standardu soc. práv

- **INDIVIDUALISMUS (vs. Kolektivismus)**

- odlišný od ostatních civilizačních okruhů
- křesťanské hodnoty
- teorie společenské smlouvy: Bacon, Hobbes, Locke
- adaptace teorie společenské smlouvy na osvícenství: Rousseau
- Girondistická ústava 1791, upravena jakobínským konventem: poprvé sociální práva součástí základních lidských/občanských práv (“hladovému nejsou politická práva a svobody nic plané”)
- postupně jsou sociální práva pojímána jako nezadatelné úkoly státu vůči jednotlivci
- v anglosaské oblasti derivát Habeas Corpus Act (1679): podřízení osobních práv zákonu, nikoliv exekutivě

- **DĚLBA MOCI a SEBEOMEZENÍ STÁTU**

- **unikátní historické milníky: osvícenství, 2. světové války a jejich důsledky**
-

ESP je zejména vnímáno jako:

- nástroj k realizaci práva na lidskou důstojnost
- nástroj ke sjednocování společného trhu
- rámec pro zákonodárství členských států
- vyjádření hodnotové orientace

Východiska sociálních práv v EU

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Investice do sociální politiky v poměru k HDP – EU a ostatní státy (OECD průměr 21,2%)

Stát	% HDP v r. 2010	% HDP v r. 2024
Rakousko	28,2%	31,6%
Turecko	12,3%	10,4%
Česko	20,0%	22,1%
Švédsko	26,8%	26,1%
Německo	26,7%	27,9%
Japonsko	21%	24,7% (2022)
USA	19%	19,8%

2) Struktura právní úpravy v sociální oblasti

Historická východiska právní úpravy ESP

Mezinárodní úroveň:

Mezinárodní organizace práce (MOP)

- založena roku 1919 v rámci Versailleského mírového procesu
- v roce 1946 byla jako první ze specializovaných mezinárodních organizací přijata do systému OSN
- sídlem je Ženeva
- cíl = podpora sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných lidských a pracovních práv
- formuluje mezinárodní pracovní standardy (minimální úroveň základních pracovních práv) zejména v oblastech:
 - svoboda odborového sdružování a výkonu odborových práv
 - kolektivní vyjednávání
 - odstranění nucené práce
 - rovnost příležitostí a zacházení
 - technickou pomoc zejména v oblastech profesního vzdělávání a rehabilitace
 - politika zaměstnanosti
 - pracovní administrativa rozvoj managementu
 - sociální zabezpečení
 - pracovní statistiky a bezpečnost a ochrana zdraví při práci

činnost MOP je finančně zabezpečována prostřednictvím příspěvků členských států v rámci schváleného rozpočtu

Historická východiska právní úpravy ESP

Mezinárodní úroveň:

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

založena 1961 jako nástupce Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci na základě dohod mezi vládami průmyslově vyspělých demokratických zemí

od svého vzniku hraje důležitou roli v koordinaci jejich hospodářské a sociální politiky

Členské země OECD respektují určité shodné principy, kterými jsou:

- tržní systém hospodářství

- pluralitní demokracie

- dodržování lidských práv

podporuje politická opatření s cílem:

- dosáhnout co nejvyššího trvale udržitelného ekonomického růstu, zaměstnanosti a životní úrovně v členských zemích, udržovat přitom finanční stabilitu, a přispět tak k rozvoji světového hospodářství

- přispět ke zdravé ekonomické expanzi v členských i nečlenských zemích v procesu hospodářského rozvoje

- přispět k rozvoji světového obchodu na mnohostranné nediskriminační základně v souladu s mezinárodními závazky

Činnost Rady Evropy v oblasti soc. zabezpečení:

- Rada Evropy byla ustanovena 05.05.1949 tzv. Londýnskou smlouvou – 10 zakl.zemí, ČR je členem od roku 1993
 - sídlo Štrasburg
 - vydává smlouvy, úmluvy a doporučení
 - prioritním cílem je ochrana lidských práv, pluralitní demokracie, hledání řešení problémů evropské společnosti
-
- a) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z r. 1950: ČR ji ratifikovala v r. 1992
 - b) Evropská sociální charta, 1961, ČR ratifikovala v r. 1999
 - c) Evropský zákoník soc. zabezpečení 1964, ČR ratifikovala v r. 2000
-

Základní mezinárodní smlouvy v soc. oblasti:

- a) **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950):** mění politickou dohodu (Všeobecnou deklaraci lidských práv) v právně závazný rámec
 - b) **Prozatímní evropská dohoda o systémech soc. zabezpečení (1953):** sjednocuje sociální práva mezi jednotlivými členskými státy RE – nahrazena: **Evropská úmluva o soc. zabezpečení (1972)**
 - c) **Evropská soc. charta (1961):** transpozice VDLP v právně závazný rámec + revidováno v r. 1996 – přidává soc. práva
 - d) **Evropský zákoník sociálního zabezpečení (1990):** sjednocuje pravidla poválečných úmluv MOP v jeden dokument
-

Historická východiska právní úpravy ESP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod – sdělení č. 209/1992 Sb., navazuje na Všeobecnou deklaraci lidských práv z r. 1948 – ta je jen deklaratorní argument

59 článků + dodatkový protokol

V oblasti soc. práv mají relevanci m.j.:

- čl. 4: zákaz otroctví a nucené práce
- čl. 10: svoboda projevu
- čl. 14: zákaz diskriminace
- čl. 19: ustavení soudu pro lidská práva

+ protokoly, např. protokol č. 6 ke zrušení trestu smrti

Historická východiska právní úpravy ESP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Evropská sociální charta (1961) – sdělení č. 14/2000 Sb.m.s.

- právo na práci
- právo na spravedlivé pracovní podmínky
- právo na bezpečné a zdravé pracovní podmínky
- právo na spravedlivou odměnu za práci
- právo organizovat se a kolektivně vyjednávat
- právo dětí a mladistvých na ochranu
- právo zaměstnaných žen na ochranu
- právo na poradenství při volbě povolání
- právo na ochranu zdraví
- právo na sociální zabezpečení
- právo na sociální a lékařskou pomoc
- právo na výdělečnou činnost na území jiných smluvních stran

Povinností je zajistit alespoň pět základních práv. Konkrétně nyní rozpracováno do 31 jednotlivých práv.

TIP: Srovnej se zákonnou úpravou v ČR.

Historická východiska právní úpravy ESP

Evropská sociální charta (1961) – sdělení č. 14/2000 Sb.m.s.

Konkrétní práva - výběr:

Čl.1

Právo na práci

S cílem zajistit účinný výkon práva na práci se smluvní strany zavazují:

- 1. přijmout jako jeden ze svých cílů a odpovědností dosažení a udržení co nejvyšší a nejstabilnější úrovně zaměstnanosti s cílem dosažení plné zaměstnanosti,*
 - 2. účinně chránit právo pracovníka vydělávat si na své živobytí ve svobodně zvoleném zaměstnání,*
 - 3. zřídit a udržovat bezplatné služby zaměstnanosti pro všechny pracovníky,*
 - 4. poskytovat a podporovat vhodné poradenství pro volbu povolání, odborný výcvik a rehabilitaci.*
-

Historická východiska právní úpravy ESP

Evropská sociální charta (1961) – sdělení č. 14/2000 Sb.m.s.

Konkrétní práva - výběr:

Čl.2

Právo na spravedlivé pracovní podmínky

S cílem zajistit účinný výkon práva na spravedlivé pracovní podmínky se smluvní strany zavazují:

- 1. stanovit přiměřenou denní a denn. pracovní dobu, postupně zkracovat pracovní den, jak to dovolí růst produktivity práce a další důležité činitele,*
 - 2. poskytovat placené volno v době ch svátků,*
 - 3. poskytovat minimálně denn. placenou dovolenou ročně,*
 - 4. zajistit dodatkovou placenou dovolenou nebo zkrácení pracovní doby pracovníkům v povoláních ch za nebezpečná nebo zdraví škodlivá,*
 - 5. zajistit každý den dobu odpočinku, která má pokud možno připadnout na den uzn.vany podle tradice nebo obyčeje příslušné země nebo oblasti za den odpočinku.*
-

Historická východiska právní úpravy ESP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Evropská sociální charta (1961) – sdělení č. 14/2000 Sb.m.s.

Konkrétní práva - výběr:

Čl.4

Právo na spravedlivou odměnu za práci

S cílem zajistit účinný kon práva na spravedlivou odměnu za práci se smluvní strany zavazují:

- 1. uznat právo pracovníků na takovou odměnu za práci, která jim i jejich rodinám zajistí slušnou životní úroveň,*
- 2. uznat právo pracovníků na vyšší odměnu za přesčasovou práci, s hradou jimek ve zvláštních případech,*
- 3. uznat právo pracujících mužů a žen na stejnou odměnu za práci stejné hodnoty,*
- 4. uznat právo všech pracovníků na přiměřeně dlouhou povědní lhůtu při ukončení zaměstnání,*
- 5. dovolit srážky ze mzdy jen za podmínek a v rozsahu daném vnitrostátními zákony nebo předpisy nebo podle kolektivních smluv anebo podle rozhodčího nálezu.*

kon těchto práv bude možné zajistit prostřednictvím svobodně ch kolektivních smluv, mi metodami stanovení mezd nebo mi mi způsoby podle vnitrostátních podmínek.

Historická východiska právní úpravy ESP

Evropská sociální charta (1961) – sdělení č. 14/2000 Sb.m.s.

Konkrétní práva - výběr:

Article 31 – The right to housing

With a view to ensuring the effective exercise of the right to housing, the Parties undertake to take measures designed:

1 to promote access to housing of an adequate standard;

2 to prevent and reduce homelessness with a view to its gradual elimination;

3 to make the price of housing accessible to those without adequate resources.

Historická východiska právní úpravy ESP

Evropský soc. zákoník:

- závazek provádět část I a alespoň 6 z částí II až X
- má charakter mezinárodní smlouvy
- cílem je vytvořit společné standardy pro systémy sociálního zabezpečení mezi státy EU
- stanoví standardy minimální
- smyslem je harmonizovat právní normy

č. II: zdravotní péče (2 části)

č. III: dávky v nemoci

č. IV: dávky v nezaměstnanosti

č. V: starobní důchod (3 části)

č. VII: rodinné dávky

č. VIII: dávky v mateřství

č. IX: invalidní důchod

č. X: dávky pozůstalých

TIP: Srovnej se zákonnou úpravou v ČR.

Historická východiska právní úpravy ESP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Evropská sociální charta – 1996 revize/doplnění: o 4 nová práva:

- zástupci pracovníků v podniku mají právo na ochranu proti aktům, které je poškozují, a mají jim být poskytnuty přiměřené možnosti k výkonu jejich funkcí,
- Všichni pracovníci mají právo na to, aby byli informováni o kolektivním propouštění a aby s nimi bylo jednáno v rámci procedury kolektivního propouštění,
- Každý má právo na ochranu proti chudobě,
- Každý má právo na bydlení.

Poslední bod:

- podpora dostupnosti bydlení odpovídajícího standardu
- předcházení a snižování bezdomovectví
- dostupnost bydlení za přiměřenou cenu

Konkrétní brainstorm:

- *jak je aplikováno v ČR*
 - *vnímáme jako aktuální problém?*
 - *co znamená v dopadech zajištění takového práva?*
 - *jde o vymahatelné právo na určitý konkrétní byt?*
-

- **Evropský integrační projekt** zpočátku sociální práva přímo neřešil
- Evropská společenství vznikají jako ekonomická a stabilizační uskupení
- Předpokládal se vznik Evropského obranného společenství
- Marschallův plán

Cíle integrace:

- zabezpečení míru
 - překonání nacionálně orientovaných státních struktur
 - umožnění společného trhu jako prostředku ke zvyšování blahobytu
-

Samotná integrace:

- v r. 1952 Pařížská dohoda – vznik ESUO (okrajově sociální cíle)
 - Nicméně, až smlouva o EHS (Římská smlouva, 25.03.1957) v. čl. 117-122 již sociální práva upravuje, a to jako derivát zajištění volného pohybu pracovní síly – jsou však okrajová:
 - „*nutno zlepšovat životní a pracovní podmínky, zaměstnanost pracujících s cílem postupného sladění a zlepšení*“
 - čl. 117 (dnes čl. 151 SFEU): Zlepšování pracovních a životních podmínek, harmonizace v postupu, který bude udržitelný se zachováním zlepšení
 - čl. 118: Sociální dialog, povzbuzuje spolupráci mezi státy v oblasti sociální politiky
 - čl. 119 (dnes čl. 157 SFEU): Každý členský stát zajistí a udržuje uplatňování zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou práci.
 - čl. čl. 123-128 (dnes čl. 162 – 164 SFEU): Evropský sociální fond (podpora zaměstnanosti, geografické a profesní mobility pracovníků, rekvalifikace) – ESF se stal postupně hlavním nástrojem unijní politiky zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů
 - čl. 128 smlouvy o EHS umožňuje stanovit obecné zásady provádění společné politiky odborného výcviku – cesta pro společnou politiku v oblasti vzdělávání
-

Základní struktura evropských sociálních norem:

1. Smlouva o Evropské Unii: 55 článků: „ústava EU“
2. Smlouva o fungování Evropské Unie: 358 článků: „technika fungování EU“

- smlouvy mají stejnou právní sílu
 - SEU stanoví, co je EU, jaké má cíle a zásady
 - SFEU stanoví, jak se cíle naplňují a v jakých konkrétních oblastech
-

Zakotvení sociálních práv probíhá v určitých „vlnách“:

- A) Oblast mobility pracovní síly a základní sociální práva (1958 – 1972)
 - B) Rovnost – rovné pracovní příležitosti a životní podmínky ochrany zaměstnanců (1972 – 1984)
 - C) Ochrana pracovních podmínek a právní katalog sociálních práv (1987 – 1992)
 - D) Zrovnoprávnění sociálněpolitických a ekonomických cílů v primárním právu EU (1993-1997)
-

SEU (1992 Maastricht, následně 2007 změna Lisabonskou smlouvou)

- založení EU jako subjektu (čl. 47)
 - neobsahuje přímo výčet sociálních práv, vymezuje základní principy, cíle a institucionální rámec EU
 - charakterem spíše „Ústava“ či politická smlouva
 - základní postuláty: integrace, boj proti sociálnímu vyloučení, vytvoření vnitřního trhu, podpora soudržnosti a solidarity mezi členskými státy, vytvoření měnové unie, podpora sociální soudržnosti
 - odkazuje na Evropskou sociální chartu, Chartu Společenství základních práv pracovníků z r. 1989
-

SFEU (2007 přijata Lisabonskou sml., následně 1.12.2009 účinná)

Konkrétní normy:

- čl. 18 a násl. zákaz diskriminace z důvodu občanství
 - čl. 45 a násl. – volný pohyb osob, zboží a kapitálu
 - čl. 67 a násl.: prostor svobody, bezpečnosti a práva
 - čl. 145 a násl.: zaměstnanost
 - čl. 151 a násl.: SOCIÁLNÍ POLITIKA:
 - čl. 153 – oblasti, ve kterých se soc. politika projevuje
 - čl. 162: Evropský sociální fond spravovaný komisí
 - čl. 165: Všeobecné a odborné vzdělávání, mládež a sport
 - čl. 168: Veřejné zdraví: zaměření na fyzické a duševní, předcházení nemocem a jiné
 - čl. 191: Životní prostředí – širší slova smysl
-

Zelená a bílá kniha Evropské sociální politiky

A) Zelená kniha (Green Paper, 1993):

- bez právní závaznosti
- pouze výchozí podklad pro konzultace
- akcent na boj s nezaměstnaností
- návrh postupů a procesů ke zlepšení sociální situace v Evropě
- např. zavedení minimálních sociálních standardů, podpora solidarity a integrace

B) Bílá kniha – Evropská soc. politika (White Paper, 1994):

- obsahuje konkrétní politiky
 - stanovení tří základních cílů EU v soc. oblasti:
 - a) Sociální a ekonomická integrace
 - b) Konkurenceschopnost a sociální pokrok
 - c) Konvergence, která respektuje rozmanitost
-

Rovnost a zákaz diskriminace v sociálním právu EU

Základní kritika: ESLP ani SDEU nepodaly podstatu „rovnosti“

Jaký je tedy rozměr rovnosti?

- materiální/ekonomická
 - genderová
 - politická
 - etnická
 - statusová
 - genetická
 - rovnost ve zdraví
 - rovnost ve schopnostech
-

Rovnost a zákaz diskriminace v sociálním právu EU

Zákaz diskriminace = nerovného přístupu

Diskriminace:

- přímá (rozdílné zacházení přímo na základě chráněného znaku)
- nepřímá (neutrální pravidlo má nepřiměřený dopad na určitou skupinu)
- obtěžování
- pokyn k diskriminaci

Právní základ v primárním právu EU:

- čl. 2, 3 SEU
 - č. 18, 19 SFEU + čl. 157 odst. SFEU (pozitivní opatření)
 - LZP EU: čl. 20, 21: rovnost před zákonem a zákaz diskriminace (pohlaví, rasa, etnický původ, víra, věk, zdravotní postižení, sexuální orientace)
-

Rovnost a zákaz diskriminace v sociálním právu EU

Sekundární právo EU:

- Směrnice 2000/43/ES („rasová směrnice“) – rovné zacházení bez ohledu na rasu nebo etnický původ
- Směrnice 2000/78/ES – rovné zacházení v zaměstnání a povolání
- Směrnice 2004/113/ES – rovné zacházení mužů a žen mimo oblast práce
- Směrnice 2006/54/ES – rovné zacházení v zaměstnání mezi muži a ženami

Klíčové rozsudky:

- Dafrenne vs. Sabena (1976, rovné odměňování)
 - Mangold (2005, věková diskriminace)
 - Coleman (2008, diskriminace z důvodu zdravotního postižení dítěte)
-

Rovnost a zákaz diskriminace v sociálním právu EU

Formální vs. Materiální rovnost:

- formální používána v procesu/normách – spíše tedy „rovnoprávnost“
- materiální rovnost jako cíl, ke kterému směřuje nejen každá norma zaměřená na rovnost, ale také každá složka sociální politiky

Materiální rovnost: rovnost příležitostí vs. rovnost výsledků

Antidiskriminační opatření jako cesta k naplnění materiální rovnosti.

-
